

Laat consumenten kiezen

Auteur(s):

Raa, M.H. ten
Verbonden aan de Katholieke Universiteit Brabant.

Verschenen in:

ESB, 83e jaargang, nr. 4147, pagina 283, 10 april 1998

Rubriek:

Prikkel

Trefwoord(en):

welvaart, welzijn

Het moet heerlijk zijn om president te zijn, zeker van Frankrijk. Je drukt je stempel op het land met een 'grand projet'. Hiertoe laat je alternatieven ontwikkelen, die je op je bureau legt. Je kijkt ernaar, staart naar buiten, en denkt diep na. Dan leg je je vinger op één van de alternatieven. Einde besluitvorming.

Onze minister-president heeft ook allure. Zijn grand projet is de ondertunneling van het Groene Hart van Holland. Geen decadent museum in de hoofdstad of de regeringszetel, maar een nutsobject dat de platte schoonheid van ons landschap intact laat. Een Hollandse polderjongen waardig. Ik stel mij voor dat ik later mijn kleinkinderen meeneem naar Hazerswoude en even stil sta. "Opa, wat is er?" "Niets; en dat hebben we te danken aan een groot staatsman, Kok. Als hij er niet geweest was, zou je hier een trein voorbij zien rijden."

Het grand projet 'ondergronds logistiek systeem' staat hoog op de lijst van alternatieven, opgesteld door de ICES, de Interdepartementale Commissie Economische Structuurversterking. De leden van het kabinet buigen zich over de lijst. Probleem is dat ministers betrokken zijn. Ze zijn in de eerste plaats budgetmaximalisatoren. Mevrouw Jorritsma zal stadsgewestelijk openbaar vervoer bepleit aanbevelen als grand projet. De heer Ritzen vraagt aandacht voor een grand projet in het onderwijs, zoals ICT, enzovoorts. Enfin, 't schijnen nette mensen te zijn, ze komen er wel uit. Groter probleem is dat de kosten wel, maar de baten niet bekend zijn van de verschillende projecten. Typisch Nederlands. Het is maar de vraag of een echt grand projet geldelijke baten moet genereren. Immers, als dat zo zou zijn, dan zou je het project als een ordinaire bedrijfsinvestering kunnen aanmerken. Wat dat betreft is de HSL-tunnel een grand projet pur sang: de baten zijn niet zo zeer economisch, maar meer nationaal-cultureel.

De waslijst van kandidaat grandes projets is aanzienlijk. Zeven bereikbaarheidsprojecten, zes projecten op het gebied van ruimtedruk/ruimtelijke kwaliteit, drie op het gebied vitale steden, zes milieuprojecten, en negentien kennisprojecten, de absolute topper. Niet alle 41 projecten zijn even kansrijk. 'Nazorg gesloten stortplaatsen' heeft waarschijnlijk onvoldoende allure om 't te maken. Het is wikken en wegen voor onze ministers. Leuk is het wel, want er valt iets te kiezen. De grote winnaar zal het hoofdwegennet zijn. De capaciteitsuitbreidingen zullen nauwelijks tot minder congestie leiden en de aantrekkelijkheid van het project wordt dan ook gezocht in het algemeen economisch belang van verkeer. Dit is op zichzelf juist, maar zo'n belang laat zich wel uitdrukken in een prijs.

Een uitdagender taak voor het nieuwe kabinet is

er voor te zorgen dat de prijs van (semi-)overheidsdiensten in rekening gebracht wordt: rekeningrijden, onderwijs per vak, gezondheidszorg per behandeling. Het is uitdagend omdat de technologie van het afrekenen van diensten nog maar sporadisch wordt toegepast. Bovendien zullen zo nieuwe markten aangeboord kunnen worden.

Er zijn veel onbevredigde behoeften op het gebied van de gezondheidszorg en de semi-overheid in het algemeen. Deze sectoren gaan evenwel gebukt onder de budgetrestricties van de betreffende ministeries. Aan veel door particulieren uitgeoefende vraag kan niet worden voldaan, omdat de overheidsfinanciering het aanbod beperkt. Hier is echter geen dwingende reden voor. Het venijn zit hem erin dat infrastructuur, onderwijs en gezondheidszorg aan de aanbodzijde gesubsidieerd worden. Verlegt men evenwel de subsidiestromen van ziekenhuizen naar patiënten, van scholen naar leerlingen, van wegen naar automobilisten, ja, van de aanbod- naar de vraagzijde, dan kunnen de publiek en particulier gefinancierde vraagcomponenten coëxisteren zonder elkaar in de wielen te rijden op overheidsbudgetten.

De bereidheid bij de instellingen om mee te werken aan zo'n financiële schuifpartij is groot. Als ziekenhuizen gevrijwaard zouden blijven van de duizenden normen en regels die hun bouw, beheer, tariefstelling en taakverdeling beheersen, dan bedienen ze graag de latente vraag. Als scholen en universiteiten gevrijwaard zouden blijven van de input-sturing (klassegrootte, contacturen, computers) en de irrationele tariefstelling door Zoetermeer, maar vrij zouden zijn hun eigen organisatievorm en tarieven te bepalen, dan nemen ze bezuinigingen op de koop toe.

Het aardigste van rekeningrijden op de weg, in de school en in het ziekenhuis, is dat vanzelf blijkt waar de bereidheid om te betalen voor capaciteitsuitbreiding zich zal voordoen: op de A1 of de A2/A76, in algemene of bijzondere scholen, de geestelijke of gewone gezondheidszorg, of onder de grond in Hazerswoude.

